

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова, доктор
юридичних наук, професор

Олег ОМЕЛЬЧУК

17 травня 2025 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження **Смірної Ірини Сергіївни** на тему **«Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу»**, поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова № 16 від 17 травня 2025 року

ПРИСУТНІ:

Крушинський С.А., завідувач кафедри, к.ю.н., професор; Налуцишин В.В., професор кафедри, д.ю.н., професор; Циганюк Ю.В., професорка кафедри, д.ю.н., професорка; Кравчук О.В., професор кафедри, д.н.д.у., к.ю.н., професор; Копанчук В.О., професор кафедри, д.н.д.у., к.ю.н., доцент; Туровець Ю.М., професор кафедри, к.ю.н., доцент; Плисюк Н. М., професорка кафедри, к.ю.н., доцентка; Волкотруб С.Г., доцент кафедри, к.ю.н., доцент; Виговський Д.Л., доцент кафедри, к.ю.н., доцент; Нікіфорова Т.І., доцентка кафедри, к.ю.н., доцентка; Хмелевська Н.В., доцентка кафедри, к.ю.н., доцентка; Присяжна А.В., доцентка кафедри, к.ю.н., доцентка; Захарчук В.М., доцент кафедри, к.ю.н., доцент; Бережний С.Д., доцент кафедри, к.ю.н., доцент; Когут І.А., асистент кафедри; Налуцишин Р.В., асистент кафедри.

З присутніх – 4 доктори наук та 10 кандидатів наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Запрошені: аспірантка кафедри кримінального права та процесу Смірнова І.С.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження аспірантки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова Смірнкової Ірини Сергіївни на тему «Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу», виконаного в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова та поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право, щодо рекомендації до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

Завідувача кафедри кримінального права та процесу, к.ю.н., професора Крушинського С.А., який запропонував учасникам обрати головуючого на засіданні фахового семінару. Внесено пропозицію обрати головуючим на засіданні фахового семінару завідувача кафедри, к.ю.н., професора Крушинського С.А. Пропозицію підтримано одноголосно.

Завідувача кафедри кримінального права та процесу, к.ю.н., професора Крушинського С.А., який повідомив присутніх про те, що Смірнова Ірина Сергіївна, 1987 року народження, у 2010 році отримала диплом спеціаліста в Хмельницькому університеті управління та права (спеціальність «Правознавство»), у 2012 році з відзнакою закінчила Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого» (диплом магістра, спеціальність «Правознавство»), у 2018 році закінчила Ягеллонський університет (Польща, факультет права і управління, магістр). В період 2009-2010 роки працювала юристом в ТОВ «Проскурів-Агро». З 2010 по 2012 рік – помічник адвоката, адвокат в ТОВ «ЮФ «Гавриленко та партнери». У 2011 році здала кваліфікаційні іспити та отримала свідоцтво на зайняття адвокатською діяльністю. З 2012 року – приватна адвокатська практика. З 2021 року є аспіранткою кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Тема дисертаційного дослідження «Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу» була затверджена на засіданні вченої ради Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова 25 жовтня 2021 р. (протокол № 3), уточнена 26 березня 2025 р. (протокол № 12).

Науковий керівник – Налуцишин Віктор Володимирович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідної роботи кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління

та права імені Леоніда Юзькова «Забезпечення прав людини у сфері боротьби зі злочинністю» (державний реєстраційний номер 0117U000106) та наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

СЛУХАЛИ:

Виступ аспірантки Смірної І.С. яка доповіла присутнім основний зміст дисертаційного дослідження, зокрема обґрунтувала актуальність теми дослідження, науково-теоретичну та практичну значимість досліджуваної проблеми, визначила мету та завдання дослідження, основні положення, які виносяться на захист, висвітлила методологічну основу дисертації, охарактеризувала ступінь наукової розробки проблеми на сучасному етапі, виклала основні результати дослідження та сформулювала висновки і рекомендації, відповіла на запитання науково-педагогічних працівників кафедри.

Зокрема аспірантка зазначила, що в Основному Законі України закріплено положення, згідно якого усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. В Конституції України також передбачено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Однією із статей КК України, яка спрямована на захист рівноправності громадян є ст. 161 КК України «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками».

Як свідчить аналіз судової практики, не досить розповсюдженою є практика притягнення до відповідальності осіб за ст. 161 КК України в порівнянні з іншими кримінальними правопорушеннями. Що в свою чергу не свідчить про відсутність фактів вчинення кримінальних правопорушень пов'язаних з порушенням рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками.

Про розповсюдження випадків вчинення кримінальних правопорушень, направлених на порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками свідчать «тіньові звіти» неурядових організацій, повідомлення ЗМІ, звіти Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Зважаючи на ситуацію, яка склалася у зв'язку зі збройним конфліктом на території України, можна констатувати, що рівень злочинності в сфері посягання на рівноправність громадян залежно від їх расової, національної, регіональної

належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками зріс. Про що свідчить і проаналізована судова практика за період 2013-2024 років. Згідно даних офіційного сайту Офісу Генерального прокурора – Єдиний звіт про кримінальні провадження по ст. 161 КК України, направлено до суду з обвинувальним актом: за 2013 рік - 1; за 2014 рік - 7; за 2015 рік - 17; за 2016 рік - 4; за 2017 рік - 2; за 2018 рік - 4; за 2019 рік - 1; за 2020 рік - 5; за 2021 рік - 9; за 2022 рік - 29; за 2023 рік - 59; за 2024 рік - 95.

Аналіз правозастосовної практики ст. 161 КК України свідчить про наявність недоліків, що перешкоджають ефективному застосуванню приписів зазначеної статті в т.ч. і складність конструкцій, які використовуються для описування об'єктивних і суб'єктивних ознак складу цього кримінального правопорушення.

Проблематикою кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян займалися такі науковці як: Ю. Баулін, М. Буроменський, О. Васильченко, Д. Гудима, А. Дац, Л. Дорош, О. Дудоров, О. Калмикова, О. Кришевич, В. Курафєєв, С. Лихова, Д. Ллойд, В. Маркін, Д. Масол, Т. Нікіфорова, В. Панькевич, С. Петкова, Є. Письменський, Н. Плисюк, О.Пунда, П. Рабінович, Дж. Ролз, А. Савченко, Т. Созанський, В. Тацій, В. Тютюгін, Т. Фулей, М. Хавронюк М. Яцина та інші. Проте, зазначені вище дослідження в переважній більшості стосувалися окремих питань складу кримінального правопорушення за ст. 161 КК України і не стосувалися питання порівняльного аналізу вітчизняного кримінального законодавства з кримінальним законодавством держав ЄС в частині відповідальності за злочинні посягання на рівноправність. Відтак наведене свідчить про актуальність обраної теми дисертації.

Незважаючи на велику зацікавленість наукової спільноти до питання кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян, в т.ч. наявність дисертаційних досліджень на окреслену тему, все ще залишається чимало питань, які стосуються ефективності застосування ст. 161 КК України, розуміння складу зазначеного кримінального правопорушення, його правозастосування.

Проблеми кримінально-правової охорони рівноправності громадян, розглядалися в сучасній вітчизняній науковій доктрині досить поверхнево, що створює потребу їх детального наукового дослідження. Дослідженням принципів рівності, рівноправності та недискримінації займалося широке коло вітчизняних науковців. Проте, єдиної думки щодо взаємозв'язку принципів «рівності», «рівноправності» і «недискримінації» серед науковців немає. Принципи «рівності», «рівноправності» і «недискримінації» не є ідентичними поняттями. «Принцип рівності» передбачає забезпечення рівних умов для реалізації особою належних їй прав, тоді як «принцип недискримінації» – це створення умов для недопущення обмеження належних особі прав. «Рівноправність» полягає у володінні кожним суб'єктом права встановленою законодавством рівною сукупністю прав і обов'язків відносно суб'єктів, які знаходяться з ним в однаковому правовому положенні (маючи однаковий

правовий статус). «Рівність» передбачає однакове юридичне становище людини і громадянина перед законом, тобто рівність усього спектру прав та обов'язків, тоді як «рівноправність» виключно рівність прав і свобод людини.

Аналіз законодавства ЄС свідчить про намагання уніфікування законодавства в сфері боротьби з дискримінацією та посяганням на рівноправність. Практика ЄСПЛ щодо питань посягань на рівність та дискримінацію є доволі широкою та охоплює різні сфери суспільного життя людини. Кримінальне законодавство всіх проаналізованих держав ЄС містить положення про заборону та караність посягання на рівноправність громадян з різних підстав (раси, кольору шкіри, мови, статі та іншими ознаками), що захищає конституційні гарантії, послуговуючись терміном «дискримінація».

Визначено, що безпосередній *об'єкт* вказаного кримінального правопорушення є суспільні відносини, які поставлені під особливу кримінально-правову охорону, яким завдається шкода і які складають сферу забезпечення рівності конституційних прав громадян, рівності перед законом, що складає конституційно-правовий статус людини (в т.ч. суспільні відносини, які забезпечують расову, національну, регіональну, релігійну рівність людей, суспільні відносини у сфері національної безпеки держави, міжнаціональний і міжрелігійний мир).

В законодавстві держав ЄС норми, які передбачають кримінальну відповідальність за посягання, порушення рівноправності, принципу рівності та принципу недискримінації, знаходяться в різних розділах КК зазначених країн: правопорушення проти громадського порядку (Швеція, Австрія, Словенія, Угорщина, Нідерланди, ФРН), правопорушення проти співіснування людей (Чехія) або посягають на відносини у сфері суспільного життя (Румунія); проти миру, людяності, військові злочини (Польща, Фінляндія); проти цінностей, захищених міжнародним правом (Хорватія); проти свободи слова і віросповідання (Польща, Болгарія, Іспанія, ФРН); службові злочини (Австрія, Румунія); проти трудових прав (Болгарія, Іспанія); щодо дискримінації (Люксембург); щодо дифамації (Данія, Швеція); проти політичних і громадянських прав (Естонія, Хорватія); злочини проти гідності особи (Франція). Об'єктом кримінального посягання на рівноправність за кримінальним законодавством держав ЄС є: права та свободи людини, громадська і суспільна безпека та порядок, психологічна та фізична недоторканість особи, суспільні відносини, які забезпечують захист людської гідності, честі та рівноправності, релігійні почуття, свобода від дискримінації та ін.

Потерпілим від кримінального правопорушення передбаченого в ст. 161 КК України, незважаючи на вживання законодавцем в назві вказаної норми терміну «громадян», варто розуміти громадян України, іноземців, осіб без громадянства, тобто людину в цілому. Крім того, потерпілий від посягання на рівноправність може бути не тільки особа, яка реально має певні «захищені ознаки», але і особа, яка злочинцем наділяється (іноді помилково) такими ознаками або асоціюється

(пов'язується) злочинцем з певною «захищеною групою осіб» (правозахисник, очільник правозахисної організації, журналіст, який висвітлює права людини).

Держави ЄС в різний спосіб підходять до поняття потерпілого від злочинних посягань на рівноправність: особа, група осіб (Чехія, Польща, Іспанія, ФРН, Болгарія, Швеція, Хорватія, Австрія, Данія, Естонія, Латвія, Словенія); людина (Чехія, Польща, Литва); фізична особа (Франція); юридична особа (Франція, Хорватія); член релігійної організації (Іспанія); громадянин (Болгарія); член спільноти (Угорщина).

Аргументовано доцільність застосування у структурі складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 161 КК України, нових «захищених ознак» рівноправності громадян таких як: «підозра або наявність у особи ВІЛ-інфекції/СНІДу»; «сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність».

Суб'єктом кримінального правопорушення за ст. 161 КК України є осудна фізична особа, яка досягла 16-ти років, а за ч. 2 вказаної статті суб'єктом є також службова особа. Вказано, що вік, з якого настає кримінальна відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 та ч. 3 ст. 161 КК України, слід знизити до 14 років, адже у людини в цьому віці вже накопичується достатній життєвий досвід, який дозволяє більш чітко визначити критерії сприйняття оточуючого світу, прослідковується здатність усвідомлювати характер своєї поведінки з точки зору корисності або небезпечності для оточуючих, оцінювати ситуацію, у яку він потрапляє. Запропоновано відповідні зміни до ч. 2 ст. 22 КК України.

Підходи до розуміння суб'єкта злочинного посягання на рівноправність громадян в державах ЄС є різними в тому числі і щодо віку кримінальної відповідальності (від 12 років в Нідерландах до 18 років в Іспанії). Спеціальним суб'єктами даного посягання виступають: уповноважена особа в державній або приватній сфері зайнятості (Іспанія); приватна особа, яка виконує публічні обов'язки (Іспанія); державний службовець (Іспанія, Швеція, Латвія); особа, яка обіймає посаду в галузі торгівлі або промисловості (Іспанія); роботодавець (Болгарія, Румунія); підприємець (Швеція); організатор публічних зібрань або заходів, його помічник (Швеція); службова особа (Румунія, Словенія); відповідальний редактор (Словенія); особа, яка виконує професійні обов'язки (Нідерланди) та інші. Спеціальним законодавство в більшості держав ЄС передбачаються заходи кримінально-правового впливу до юридичних особи, які фігурували у злочинній діяльності, направлених на порушення рівноправності.

Обґрунтовано необхідність внесення змін до національного кримінального законодавства в частині передбачення застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб за порушення рівноправності громадян у разі: «вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи кримінального правопорушення, передбаченого статтею 161 цього Кодексу, в тому числі сприяння, організація, фінансування, підбурювання такою юридичною особою або вчинення фізичною особою на користь, з відома чи в інтересах юридичної особи».

Обгрунтована необхідність доповнити ч. 2 ст. 161 КК України такою кваліфікуючою ознакою, як вчинення публічно діянь передбачених в ч. 1 даної статті. Під поняттям «публічно» розуміється вчинення дії таким чином, щоб результати таких дій стали відомі або мали наслідки для необмеженої кількості людей. Тобто, необов'язково, щоб такі діяння вчинялися при великій кількості людей, публічно, головне, що результати таких діянь можуть стати відомі (стали відомі) необмеженій кількості людей в подальшому.

Під тяжкими наслідками у контексті ч. 3 ст. 161 КК України запропоновано розуміти негативні наслідки, які мають високий рівень суспільної небезпечності: масові заворушення, міжконфесійні та міжрелігійні конфлікти, самогубство особи та інші. Використання термінопоняття «тяжкі наслідки» без його конкретизації є найбільш вдалим щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з порушенням рівноправності громадян. З метою запозичення позитивного зарубіжного досвіду (Словенія, Данія, Болгарія, Чехія) щодо кримінальної відповідальності за посягання на рівноправність запропоновано доповнити ч. 3 ст. 161 КК України новою кваліфікуючою ознакою: «діяння, вчинені з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій, у тому числі засобів масової інформації, кіно, радіо, телебачення, а також у випадку, якщо інформація має пропагандистський характер».

Запропоновано внести зміни до: ч. 2 ст. 161 КК України, доповнивши її ще одним складом, а саме: «діяння, поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя і здоров'я потерпілого» та до ч. 3 цієї ж статті, доповнивши її фразою: «діяння, поєднані з насильством, яке є небезпечним для життя і здоров'я потерпілого».

З урахуванням досвіду держав ЄС обгрунтовано пропозицію щодо необхідності збільшення розміру штрафу, передбаченого за ч.ч. 1, 2 ст. 161 КК України, а також, у випадках визнання обвинуваченим своєї вини та наявності інших пом'якшуючих обставин за ч. 1 ст. 161 КК України, щодо запровадження такого вид покарання, як пробаційний нагляд.

З метою запровадження заохочувальної норми, запропоновано доповнити ст. 161 КК України частиною 4, якою передбачити звільнення від кримінальної відповідальності за діяння, передбачені в ч. 1 ст. 161 КК України у випадку, якщо особа вчинила вперше кримінальне правопорушення, визнала свою вину, щиро покалася та публічно принесла вибачення за вчинене, примирилася із потерпілим та відшкодувала заподіяну шкоду.

По закінченню доповіді присутніми було поставлено до аспірантки Смірної І.С. такі питання:

Плисюк Н. М., кандидатка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри кримінального права та процесу:

Питання: Вами в дисертаційному дослідженні зроблено пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства, чи мало на це вплив законодавство держав ЄС? Також є питання щодо використання в роботі поняття «злочинне посягання», тоді як вітчизняне кримінальне законодавство оперує поняттями: «кримінальне правопорушення», «кримінально-протиправне посягання».

Відповідь: Дякую за питання. Дійсно, мною в дисертаційній праці запропоновано внесення змін до вітчизняного кримінального законодавства. На формування таких пропозицій мав, крім іншого, вплив і проведений аналіз кримінального законодавства держав ЄС. Наприклад, за наслідками проведеного аналізу видів та розміру покарань в кримінальному законодавстві держав ЄС стосовно «злочинних посягань на рівноправність» була сформована думка про необхідність збільшення розміру такого виду покарання як штраф (приклад, Франція, Болгарія); запропоновано додатково включити ще одну «захищену ознаку» - захворювання на ВІЛ-інфекцію/СНІД (приклад, Румунія). Зазначено пропозицію передбачити таку кваліфікуючу ознаку як вчинення посягання на рівноправність громадян з використанням ЗМІ, комп'ютерних мереж, шляхом пропаганди (приклад, Словенія, Чехія, Болгарія), кваліфікуючу ознаку «публічно» (приклад, Данія), доведено необхідність передбачити відповідальність за «створення, очолювання, фінансування, надання іншої матеріальної підтримки організації або групи, яка поставила собі за мету порушення рівноправності» (приклад, Хорватія, Словенія, Нідерланди, Литва). Щодо використання термінопоняття «злочинне посягання на рівноправність», то воно викривується в рамках характеристики зарубіжного кримінального законодавства, як узагальнююче поняття, яке включає в себе різної тяжкості кримінальні правопорушення.

Волкотруб С.Г., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу:

Питання: Ви пропонуєте внесення змін до ст. 161 КК України, а саме запровадити кримінальну відповідальність за діяння, вчинені з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій, у т.ч. ЗМІ, кіно, радіо, телебачення, а також у випадку, якщо інформація має пропагандистський характер. Що Ви вкладаєте в поняття інформаційно-телекомунікаційні системи та як Ви розумієте термін пропаганда?

Відповідь: Дякую за питання. Дійсно, ст. 161 КК України вже містить в собі поняття, зміст яких є оціночним. І поняття пропаганда як раз і відноситься до таких термінів. Проте, варто зазначити, що кримінальну відповідальність за пропаганду передбачено і у низці держав ЄС (наприклад, Болгарія, Словенія). Під пропагандою можна розуміти вчинки, поведінка особи, які спрямовані на виклик, збудження, формування у інших людей певних почуттів, вражень, думок, ставлення (у даному випадку негативних, спрямованих на розпалювання ворожнечі та ненависті). Щодо терміно-поняття інформаційно-телекомунікаційні системи, то це поняття носить відсилочний характер і має врегульовуватися спеціальним законодавством, щодо електронних комунікацій. Дякую за зауваження, воно буде враховано у моїй подальшій науковій роботі.

Нікіфорова Т.І., кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального права та процесу:

Питання: У своїх пропозиціях щодо змін до чинного кримінального законодавства Вами запропоновано доповнити ст. 161 КК України додатковими «захищеними ознаками», такими як «сексуальна орієнтація та гендерна

ідентичність, наявність підозри або захворювання ВІЛ/СНІДу”, чому вони не відображені у розділі роботи “вперше”? Чим Ви обґрунтовуєте необхідність доповнення ст. 161 КК України додатковими “захищеними ознаками”, у той час як зазначений перелік є “відкритим” і як це кореспондується із конституційними нормами.

Відповідь: Дякую за питання. Такі додаткові “захищенні ознаки” як “сексуальна орієнтація та гендерна рівність” були розміщені мною у розділі “удосконалено”, а така ознака як наявність підозри або захворювання ВІЛ/СНІДу знайшло своє відображення у розділі “удосконалено”. Варто відмітити, що на необхідність доповнення ст. 161 КК України такими додатковими “захищеними ознаками” неодноразово звертав увагу у своїх щорічних доповідях Омбудсмен, також були такі рекомендації і з боку РС, звітах неурядових і міжнародних організацій. Вважаю, що такі зміни свідчать про певну динаміку, з урахуванням збільшення кількості протиправних посягань на рівноправність за певними ознаками та можливість в такий спосіб держави підкреслити важливість охорони конкретних суспільних відносин в певний момент і вчасно відреагувати на проблему.

Циганюк Ю.В., докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри кримінального права та процесу:

Питання: У своєму дисертаційному дослідженні Ви проводили порівняльно-правовий аналіз національного законодавства із кримінальним законодавством держав ЄС. Чи всі країни ЄС Вами було проаналізовано, якщо ні, то за яким принципом Ви їх обирали? Ви проводили опитування в рамках свого дослідження, яким чином плануєте його використати та які були його результати?

Відповідь: Дякую за питання. Мною проводився аналіз кримінального законодавства всіх держав ЄС в частині кримінальної відповідальності за порушення рівноправності. В дисертаційному дослідженні було відображено результати по 20 державам ЄС, в яких закріплено норми кримінальної відповідальності за порушення рівноправності або відповідальність за дискримінацію. Також в рамках дисертаційного дослідження мною проводилося опитування за наслідками запропонованих мною змін до чинного законодавства та по найбільш дискусійним питанням (з моєї точки зору) стосовно кримінальної відповідальності за порушення рівноправності. В опитуванні приймали участь: науковці, адвокати, представники правоохоронних органів, судді. Респондентами в своїй більшості підтримано запропоновані мною зміни та висунуті твердження. Зазначене опитування планую використовувати в своїй науковій праці на підтвердження заявлених мною висновків та запропонованих змін.

Виговський Д.Л., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу:

Питання: Чи в своїй науковій праці Ви аналізували існуючі релігійні концепції і доктрини?

Відповідь: Дякую за питання. В своєму дисертаційному дослідженні мною не аналізувалися окремо існуючі наукові релігійні концепції, проте, моя увага була сконцентрована на аналізі саме кримінальної відповідальності за розпалювання релігійної ворожнечі та ненависті, образу почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями за вітчизняним законодавством та кримінальним законодавством держав ЄС. Проводився аналіз національної судової практики та практики ЄСПЛ в цій частині, запропоновані удосконалені термінопоняття.

Циганюк Ю.В., докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри кримінального права та процесу:

Питання: Чи не вважаєте Ви нелогічним пропозицію запровадження спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 161 КК України нарівні із пропозицією знизити вік кримінальної відповідальності за цією ж статтею?

Відповідь: Дякую за питання. Вважаю, що запровадження звільнення від кримінальної відповідальності за ч.1 ст. 161 КК України є позитивним моментом, зважаючи, що за окресленою нормою (частиною) кримінальні правопорушення не носять насильницький характер, а здебільшого стосуються морального аспекту (наприклад, образу почуттів). І, можливо, для потерпілого вибачення, щире каяття, усунення завданої шкоди було б гарною сатисфакцією на рівні з можливістю злочинця виправитися без відбування покарання.

Крушинський С.А., завідувач кафедри кримінального права та процесу, к.ю.н., професор:

Питання: Чи мали вплив повномасштабні військові дії на території України на кількість вироків за ст. 161 КК України?

Відповідь: вважаю, що так. Зважаючи на ситуацію, яка склалася у зв'язку зі збройним конфліктом на території України, можна констатувати, що рівень злочинності в сфері посягання на рівноправність громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками зріс. Про що свідчить і проаналізована судова практика за період 2013-2024 років. Згідно даних офіційного сайту Офісу Генерального прокурора – Єдиний звіт про кримінальні провадження по ст. 161 КК України, направлено до суду з обвинувальним актом: за 2013 рік - 1; за 2014 рік - 7; за 2015 рік - 17; за 2016 рік - 4; за 2017 рік - 2; за 2018 рік - 4; за 2019 рік - 1; за 2020 рік - 5; за 2021 рік - 9; за 2022 рік - 29; за 2023 рік - 59; за 2024 рік - 95. Також варто відмітити, що більшість таких справ починаючи з 2022 року за ст.161 КК України фігурують разом із кримінальними правопорушеннями в сфері посягання на основи національної безпеки.

Після цього слово було надано рецензентам дисертаційного дослідження.

Нікіфорова Т.І., кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального права та процесу: на початку доповіді вказала на актуальність обраної для дисертаційного дослідження теми. Дисертанткою

обґрунтовано вибір теми дослідження, правильно визначено об'єкт та предмет. Запропонована здобувачкою структура дисертації дала змогу проаналізувати усі аспекти кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу. Метою роботи авторка визначила здійснення комплексного аналізу кримінально-правової характеристики відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав ЄС. Для досягнення поставленої мети визначено сім завдань, які відповідають плану дослідження, повністю досягнуті в процесі написання дисертації, що відображено у зроблених висновках та пропозиціях. В ході дослідження дисертанткою використано загальнофілософські, загальнонаукові та спеціальні методи. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена тим, що здобувачка ґрунтовно дослідила законодавчі норми, що регламентують підстави кримінальної відповідальності за відповідні кримінальні правопорушення України та держав-членів ЄС, використала достатню кількість наукових джерел, значну емпіричну базу, а саме звіти Офісу Генерального прокурора про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 161 КК України за період 2013-2024 років; показники статистичної звітності Державної судової адміністрації України, результати звітів неурядових організацій, рішення ЄСПЛ, вироки судів, результати соціологічного опитування. Таким чином, достовірність та обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, отриманих Смірноюю С.І. у дисертаційному дослідженні, забезпечена завдяки використанню достатньої джерельної бази, матеріалів судової практики та статистичних даних, правильному поєднанню методів наукового пошуку. Рецензована робота є комплексним науковим дослідженням теоретико-прикладних проблем та характеристики кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав ЄС. Здобувачкою проаналізовано значний обсяг кримінального законодавства держав-членів ЄС в частині регулювання кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян з виокремленням елементів та ознак складу кримінального правопорушення, і що найцінніше зроблено висновки та обґрунтовано пропозиції щодо запозичення позитивного досвіду до законодавства України. У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну. Зокрема, слід відзначити пропозиції авторки щодо доповнення ч. 2 ст. 161 КК новим способом вчинення кримінального правопорушення «публічно», який свідчить про значене підвищення суспільної небезпечності відповідного діяння та можливості втягнення у протиправну діяльність невизначеного кола осіб, а також внесення до КК нового спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального

правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 161. Доцільною та ретельно обґрунтованою є позиція авторки щодо збереження відкритого переліку «захищених ознак» в ч. 1 ст. 161 КК, що відповідає ст. 24 Конституції України. Не можна не відзначити також дуже слушну пропозицію внесення змін до КК України щодо застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб за порушення рівноправності громадян, зокрема вчиненого за сприяння, організованого, фінансованого, підбурюваного такою юридичною особою або вчиненого фізичною особою на користь, з відома чи в інтересах юридичної особи. Аналіз наукових положень, позицій інших науковців у дисертації містить посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації не виявлено. Оформлення дисертації здійснене відповідно до вимог, передбачених наказом МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40, і не викликає зауважень. Попри позитивну оцінку дисертаційного дослідження, воно, як і будь-яка праця, не позбавлене певних недоліків, суперечливих або таких, що потребують додаткової аргументації, положень. По-перше, не дивлячись на безумовно позитивний аналіз кримінального законодавства держав-членів ЄС, робота дещо загромождена цитуванням відповідних законодавчих норм, що ускладнює читання та сприйняття роботи. Більш доцільним було б викладення певного згрупування, узагальнення тих чи інших положень різних кримінальних законів, а пряме цитування наводити лише тих положень, які автор пропонує запозичити. По-друге, авторка підтримує відкритий перелік «захищених ознак», проте разом з тим пропонує розширити цей перелік за рахунок таких ознак як «підозри або наявності у особи ВІЛ-інфекції/СНІДу», сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, віку», обґрунтовуючи поширеністю дискримінації за такими ознаками. Проте висновок робиться на основі звітів громадських організацій, повідомленням ЗМІ, які не завжди можна визнати об'єктивними та поза увагою можуть залишатися інші ознаки, які не є такими «популярними». Формулювання відкритого переліку «захищених ознак», видається, має відповідати статті 24 Конституції України. А оскільки цей перелік є відкритим, то особа може бути захищена й за іншими ознаками. По-третє, пропозиція доповнити перелік «захищених ознак» такими ознаками як сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність відповідає викликам сучасності, проте є дуже дискусійною, зважаючи на негативну європейську практику порушення права на свободу вираження думок і переконань та свободу віросповідання, а також відсутності як в Європі так і в Україні розмежування понять «гомофобія» та «гомонегативізм» та висловлювання останніх поглядів тлумачиться як дискримінація за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. По-четверте, загалом слушна пропозиція доповнити ст. 161 КК спеціальним видом звільнення від кримінальної відповідальності нажаль є недостатньо обґрунтованою авторкою в тексті роботи. Висловлені зауваження мають дискусійний або рекомендаційний характер та жодним чином не применшують загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. За наслідками наведеного, дисертація Смірної Ірини Сергіївни на тему «Кримінальна

відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу», є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обгрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини кримінального права та правозастосовної практики. Дисертація Смірної С.І. виконана і оформлена відповідно до вимог, передбачених Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Здобувачка Смірнова Ірина Сергіївна за умови успішного захисту заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Плісюк Н. М., кандидатка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри кримінального права та процесу: на початку виступу зазначила про актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертантка в роботі чітко окреслила наукову проблему, яка підлягає дослідженню і вирішенню, правильно визначила об'єкт та предмет дослідження. Структура дисертаційного дослідження характеризується чіткою і послідовною побудовою, є збалансованою та забезпечує поступовість наукового дослідження. Структурні елементи дисертації перебувають у логічному зв'язку між собою в рамках єдиного напрямку розвитку наукової думки. Запропонована структура дисертації дала можливість авторці розкрити загальні положення кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав європейського союзу, кримінально-правовий аналіз складу кримінального правопорушення, передбачено ст.161 КК України та питання покарання за його вчинення. Метою дослідження авторка визначила здійснення комплексного аналізу кримінально-правової характеристики відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу. Для досягнення поставленої мети визначено сім завдань, які в цілому відповідають плану роботи та положенням, які викладені у висновках. З урахуванням поставленої мети, визначеного об'єкта та предмета дослідження дисертанткою правильно використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання у їх поєднанні. Такий підхід забезпечив повноту розроблення теми дослідження і достовірність отриманих результатів. Обгрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена й тим, що здобувачка використала

достатню кількість актів законодавства, судової практики та наукової літератури з аналізованих питань, вивчила зарубіжний досвід держав Європейського Союзу щодо боротьби із порушеннями рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками. Висновки та рекомендації дисертант обґрунтовує з урахуванням судової практики на основі вивчення окремих судових рішень у кримінальних провадженнях, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень. Таким чином, достовірність та обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, отриманих І. С. Смірною у дисертаційному дослідженні, забезпечена завдяки використанню належної джерельної бази, опрацюванню значної кількості нормативних актів як України, так і держав Європейського Союзу, судової практики, правильному поєднанню методів наукового пошуку. За результатами проведеного аналізу, у дисертації І. С. Смірної на підставі узагальнень існуючих у цій сфері досліджень, матеріалів судової та міжнародної практики здійснено власні напрацювання і на їх основі розроблені пропозиції та висновки, які обумовлюють наукову новизну одержаних в ході дисертаційного дослідження результатів. Є підстави стверджувати, що рецензована дисертація є одним із перших у вітчизняній науці кримінального права спеціальних комплексних досліджень питань кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками. Ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження І. С. Смірної дозволяє дійти висновку, що робота містить результати її особистих досліджень. Висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, одержані авторкою особисто. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, зважаючи на тему дослідження, варто відзначити опрацювання автором літератури, у тому числі, іноземною мовою, що, безумовно, обумовлено предметом дослідження, проте одночасно підкреслює й достовірність зроблених висновків. У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну. Зокрема, дисертантка визначила необхідність доповнення складу кримінального правопорушення, передбаченого ст.161 КК України в якості обов'язкового публічний спосіб вчинення суспільно небезпечного діяння. Під публічним способом вчинення вона вважає, що варто розуміти вчинення дії таким чином, щоб результати таких дій стали відомі або мали наслідки для необмеженої кількості людей. Тобто, необов'язково, щоб такі дії вчинялися при великій кількості людей, публічно, головне, що результати таких дій можуть стати відомі (стали відомі) необмеженій кількості людей в подальшому (наприклад, розміщення посту в соціальній мережі з метою розпалювання ворожнечі і ненависті). Дисертантка обґрунтовує необхідність, що видається дуже вдалим, застосування спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 161 КК України: «Звільняється від кримінальної відповідальності судом особа, яка вперше вчинила діяння, передбачені частиною першою цієї

статті, примирилася з потерпілим, щиро покаялася, публічно принесла вибачення за вчинене, відшкодувала завдану нею шкоду». Авторка сформулювала висновок про необхідність внесення змін до національного кримінального законодавства в частині передбачення застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб за порушення рівноправності громадян у разі: «вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи кримінального правопорушення, передбаченого статтею 161 цього Кодексу, в тому числі сприяння, організація, фінансування, підбурювання такою юридичною особою або вчинення фізичною особою на користь, з відома чи в інтересах юридичної особи». Окрім зазначених, робота містить й інші положення, що мають ознаки наукової новизни. В дисертації запропоновано низку положень, які можуть бути використані для удосконалення чинного кримінального законодавства України. Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження І. С. Смірної полягає в тому, що висновки та пропозиції, зроблені в дисертації, можуть бути використані у правозастосовній діяльності судових органів для вирішення питань про кримінальну відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками, у науково-дослідній сфері як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень проблем кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками, в навчальному процесі під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації», у нормотворчому процесі для вдосконалення законодавства щодо порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками. Ознайомлення з рецензованою роботою дає підстави зробити висновок, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, ступінь їх достовірності та наукової новизни в цілому відповідають вимогам, що ставляться до даного виду робіт. У дисертації звернення здобувача до ідей, думок інших науковців містять посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації рецензентом не виявлено. У дисертаційному дослідженні міститься також низка положень, аналіз яких дозволяє дійти висновку про оригінальність характеру отриманих результатів. У цілому позитивно оцінюючи проведене авторкою дослідження, наукову новизну, обґрунтованість, а також практичну значущість результатів роботи, разом із зазначеними раніше позитивними моментами, необхідно звернути увагу на окремі положення дисертаційної роботи І. С. Смірної, які носять дискусійний характер чи потребують додаткової аргументації. Дисертантка аналізує практику ЄСПЛ щодо питань посягань на рівність та дискримінацію і робить дуже стислий висновок про те, що така практика є доволі широкою та охоплює різні сфери суспільного життя людини. Але такий висновок видається занадто абстрактним і хотілося б дізнатись які

конкретно зміни така практика могла б дати для боротьби з окресленими посяганнями в Україні. Авторка в роботі оперує терміном «злочинне посягання» стосовно діяння, передбаченого ст.161 КК України, але з огляду на те, що в положеннях Загальної частини чинного КК України законодавець оперує поняттям «кримінально протиправне діяння», а не «злочинне» (як було раніше) більш коректним було б вживання терміну «кримінально протиправне посягання». В цілому загальний обсяг дисертації перевантажений дослідженням законодавчого регулювання питань про порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками великої кількості держав Європейського Союзу, варто було б такий матеріал проаналізувати більш узагальнено, згруповано. Втім, висловлюючи наведені зауваження, слід зазначити, що вони не є суттєвими і переважно носять дискусійний характер або ж торкаються тих питань, які були не в повній мірі обґрунтованими чи аргументованими. І хоча вони слугують приводом для дискусії в ході публічного захисту дисертаційного дослідження, проте не впливають на раніше висловлену загальну позитивну оцінку роботи. Дисертація Смірної Ірини Сергіївни на тему «Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини і практики кримінального права. Зміст дисертації І.С. Смірної відповідає заявленій спеціальності 081 Право. Дисертація І.С. Смірної виконана і оформлена у відповідності до вимог, передбачених постановою «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44 та наказом МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40. Здобувачка Смірнова Ірина Сергіївна заслуговує на присудження їй освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Головуючий на засіданні - завідувач кафедри кримінального права та процесу, к.ю.н., професор Крушинський С.А. зазначив у підсумку, що дисертація Смірної І.С. відповідає вимогам, які ставляться до дисертацій, в тому числі вимогам, передбаченим пунктами 6, 7, 8, 9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, та може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право у разовій спеціалізованій вченій раді.

За результатами обговорення дисертаційної роботи Смірної Ірини Сергіївни на тему «Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу» присутні вирішили запропонувати

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Смірної Ірини Сергіївни на тему «Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право

Актуальність теми дослідження. В Основному Законі України закріплено положення, згідно якого усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. В КУ також передбачено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Однією із статей КК України, яка спрямована на захист рівноправності громадян є ст. 161 КК України «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками».

Як свідчить аналіз судової практики, не досить розповсюдженою є практика притягнення до відповідальності осіб за ст. 161 КК України в порівнянні з іншими кримінальними правопорушеннями. Що в свою чергу не свідчить про відсутність фактів вчинення кримінальних правопорушень пов'язаних з порушенням рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками.

Про розповсюдження випадків вчинення кримінальних правопорушень, направлених на порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками свідчать «тіньові звіти» неурядових організацій, повідомлення ЗМІ, звіти Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Зважаючи на ситуацію, яка склалася у зв'язку зі збройним конфліктом на території України, можна констатувати, що рівень злочинності в сфері посягання на рівноправність громадян залежно від їх расової, національної, регіональної

належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками зріс. Про що свідчить і проаналізована судова практика за період 2013-2024 років. Згідно даних офіційного сайту Офісу Генерального прокурора – Єдиний звіт про кримінальні провадження по ст. 161 КК України, направлено до суду з обвинувальним актом: за 2013 рік - 1; за 2014 рік - 7; за 2015 рік - 17; за 2016 рік - 4; за 2017 рік - 2; за 2018 рік - 4; за 2019 рік - 1; за 2020 рік - 5; за 2021 рік - 9; за 2022 рік - 29; за 2023 рік - 59; за 2024 рік - 95.

Аналіз правозастосовної практики ст. 161 КК України свідчить про наявність недоліків, що перешкоджають ефективному застосуванню приписів зазначеної статті в т.ч. і складність конструкцій, які використовуються для описування об'єктивних і суб'єктивних ознак складу цього кримінального правопорушення.

Проблематикою кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян займалися такі науковці як: Ю. Баулін, М. Буроменський, О. Васильченко, Д. Гудима, А. Дац, Л. Дорош, О. Дудоров, О. Калмикова, О. Кришевич, В. Курафєєв, С. Лихова, Д. Ллойд, В. Маркін, Д. Масол, Т. Нікіфорова, В. Панькевич, С. Петкова, Є. Письменський, Н. Плисюк, О.Пунда, П. Рабінович, Дж. Ролз, А. Савченко, Т. Созанський, В. Тацій, В. Тютюгін, Т. Фулей, М. Хавронюк М. Яцина та інші. Проте, зазначені вище дослідження в переважній більшості стосувалися окремих питань складу кримінального правопорушення за ст. 161 КК України і не стосувалися питання порівняльного аналізу вітчизняного кримінального законодавства з кримінальним законодавством держав ЄС в частині відповідальності за злочинні посягання на рівноправність. Відтак наведене свідчить про актуальність обраної теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Зазначене дисертаційне дослідження виконане у межах загальноуніверситетської наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» (номер державної реєстрації 0117U001009); науково-дослідної теми кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Забезпечення прав людини у сфері боротьби зі злочинністю» (номер державної реєстрації 011U000106) і відповідно до завдань, які містяться у положеннях Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 № 119/2021 № 119/2021. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова 25 жовтня 2021 р. (протокол № 3), уточнена 26 березня 2025 р. (протокол № 12), та відповідає Пріоритетним напрямам наукових досліджень у науці кримінального процесу (на період 2023–2028 років), визначеним координаційним бюро з проблем кримінального процесу відділення кримінально-правових наук НАПрН України.

Метою даної роботи є здійснення комплексного аналізу кримінально-правової характеристики відповідальності за порушення рівноправності

громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав ЄС.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- з'ясувати сучасний стан теоретичного розроблення проблем кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав ЄС;

- окреслити основні положення щодо нормативного врегулювання питання кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за вітчизняним законодавством, законодавством ЄС та міжнародними нормами, дослідити практику ЄСПЛ по питанню посягання на рівноправність;

- проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу кримінального правопорушення за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками і уточнити їх зміст;

- охарактеризувати дискусійні питання кваліфікуючих ознак порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками;

- оцінити обґрунтованість встановлення видів і розмірів покарання за досліджуване кримінальне правопорушення;

- здійснити порівняльно-правовий аналіз кримінального законодавства держав ЄС про відповідальність за злочинні посягання на рівноправність і з'ясувати можливість використання позитивного досвіду законодавчого конструювання відповідних кримінально-правових норм у правозастосовній діяльності вітчизняного законодавства;

- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства та практики застосування норми про відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками, включаючи викладення авторської редакції ст. 161 КК України.

Об'єкт дослідження – правовідносини, що виникають у зв'язку з порушенням рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками і застосування заходів кримінально-правового реагування на такі порушення.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками, за законодавством України та держав ЄС.

Методи дослідження. Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є сучасні методи наукового пізнання, використання яких

зумовлено змістом і метою обраних задач. Так, під час роботи над кожним розділом було використано загальнонауковий *діалектичний метод* пізнання дійсності. *Системний* підхід, дав змогу реалізувати засади комплексного аналізу вітчизняного кримінального законодавства та кримінального законодавства держав ЄС в частині злочинних посягань на рівноправність (застосовано у всіх розділах). *Компаративний метод* сприяв виявленню специфічних особливостей, спільних і відмінних підходів до формування та реалізації державної політики в Україні та в державах ЄС в сфері захисту рівноправності. *Формально-логічний метод* використано у межах кримінально-правового аналізу елементів і ознак кримінального правопорушення за ст. 161 КК України при написанні 2 і 3 розділів. *Системно-структурний метод* застосовувався у розділах 2, 3 під час визначення змісту ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 161 КК України, з урахуванням положень інших галузей вітчизняного права. Для формування практично значущих висновків на підставі окремих досліджень в усіх розділах і до роботи в цілому застосовано *метод узагальнення*. Під час аналізу судової практики, даних досудового розслідування автор послуговувався *статистичним методом* (у кожному розділі).

Нормативну основу дослідження становлять Основний закон держави – Конституція України, міжнародно-правові акти, Кримінальний кодекс України, рішення Конституційного Суду України, нормативні акти кримінального законодавства держав ЄС, законопроекти, що стосуються питання забезпечення дотримання рівноправності громадян.

Науково-теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять наукова вітчизняна і зарубіжна література з теми дослідження.

Емпіричну базу цієї наукової праці складають: статистичні данні Офісу Генерального прокурора про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 161 КК України за період 2013-2024 років; показники статистичної звітності Державної судової адміністрації України, результати звітів неурядових організацій, дані Єдиного державного реєстру судових рішень України щодо ухвалених вироків за вчинення кримінального правопорушення за ст. 161 КК України, результати соціологічного опитування.

Наукова новизна одержаних результатів розкривається в таких положеннях, що виносяться на захист:

Уперше:

1) на базі порівняльного аналізу чинного закону про кримінальну відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками із міжнародними нормами, сучасним кримінальним законодавством держав ЄС та судовою практикою України з'ясовано елементи рівноправності громадян як явищ реальної дійсності та ознаки складів порушення рівноправності громадян, встановлено певні неузгодженості та суперечності у формуванні статей закону, а також деякі невідповідності окремим принципам криміналізації;

2) з урахуванням позитивного досвіду держав ЄС обґрунтовано необхідність внесення змін до національного законодавства щодо застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб за порушення рівноправності громадян: вчинене за сприяння, організоване, фінансоване, підбурюване такою юридичною особою або вчинене фізичною особою на користь, з відома чи в інтересах юридичної особи;

3) аргументовано доцільність застосування у структурі складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 161 КК України нової «захищеної ознаки» рівноправності громадян такої як: «підозра або наявність у особи ВІЛ-інфекції/СНІДу».

4) Запропоновано посилити за ч. 1 ст. 161 КК України такий вид покарання як штраф від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. А також запровадити у вказаній частині норми новий вид покарання - пробачийний нагляд від трьох до п'яти років;

5) Доведено необхідність доповнити ч. 2 ст. 161 КК України новим способом вчинення - «публічно». Під публічним способом вчинення варто розуміти: вчинення дії таким чином, щоб результати таких дій стали відомі або мали наслідки для необмеженої кількості людей. Тобто, необов'язково, щоб такі дії вчинялися при великій кількості людей, публічно, головне, що результати таких дій можуть стати відомі (стали відомі) необмеженій кількості людей в подальшому (наприклад, розміщення посту в соціальній мережі з метою розпалювання ворожнечі і ненависті);

6) обґрунтовано необхідність застосування спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 161 КК України: «Звільняється від кримінальної відповідальності судом особа, яка вперше вчинила кримінальне правопорушення, визнала свою вину, щиро покаялася та публічно принесла вибачення за вчинене, примирилася із потерпілим та відшкодувала заподіяну шкоду».

Удосконалено:

1) позицію, відповідно до якої під потерпілими в контексті ст. 161 КК України варто розуміти громадян України, іноземців, осіб без громадянства, тобто людину в цілому. Крім того, потерпілий від посягання на рівноправність може бути не тільки особа, яка реально має певні «захищені ознаки», але і особа, яка злочинцем наділяється (іноді помилково) такими ознаками або асоціюється (пов'язується) злочинцем з певною «захищеною групою осіб» (правозахисник, очільник правозахисної організації, журналіст, який висвітлює права людини);

2) науковий підхід до визначення поняття «захищені ознаки» рівноправності, під якими можна розуміти певні характеристики (рис, які є частиною ідентичності людини), які охороняються законом (визначаються національним і міжнародним законодавством), за якими особа або група осіб можуть зазнавати дискримінації, упередженого ставлення або ворожнечі. Закріплення в кримінальному законодавстві саме «відкритого переліку

захищених ознак» є найбільш раціональним, оскільки, дозволяє взяти під захист більшу кількість осіб з різних категорій;

3) положення щодо поняття «наси́льство», яке є неконкретизованим у ст. 161 КК України, а за відсутності конкретизації таке насильство має охоплювати як небезпечне так і насильство, яке не є небезпечним для життя та здоров'я особи. Тому, є необхідність конкретизувати в ч. 2 ст. 161 КК України вид «наси́льства» - «фізичне насильство, яке не є небезпечним для життя і здоров'я потерпілого». Тоді як в ч. 3 ст. 161 КК України варто було б передбачити, «наси́льство - фізичне насильство, яке є небезпечним для життя і здоров'я потерпілого».

4) структуру складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 161 КК України, шляхом доповнення новими «захищеними ознаками» рівноправності громадян такими як: «сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність, вік».

Набули подальшого розвитку:

1) ідея про необхідність внесення змін до ст. 161 КК України в частині вчинення «прямого чи непрямого обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за певними ознаками» та «обман» як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності. А отже, кримінальне правопорушення за ст. 161 КК України може вчинятися шляхом діяння;

2) положення щодо формулювання власного визначення «образи почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями» під яким можна розуміти: висловлювання презирства до будь-якого віросповідання, релігійної громади, конфесії, релігійної течії; зневажливе ставлення до певної релігії, релігійної течії, релігійних обрядів; умисні образи, приниження людини у зв'язку з її релігійними переконаннями; висміювання, умисне приниження релігійних поглядів, релігійних символів, ритуалів; глу́м над місцями богослужінь, релігійних зібрань, місцями поклоніння, паломництва. Тобто, образа - це несправедливе завдання іншій особі смутку, болі, приниження.

3) доктринальний підхід щодо тлумачення принципів «рівності», «рівноправності» і «недискримінації», які не є ідентичними поняттями. Вони в багатьох аспектах співпадають, але є різними за своєю сутністю.

4) кримінально-правова характеристика суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 161 КК України. Констатовано, що в умовах збройної агресії на території України та поза її межами іноземними громадянами ведеться активне розпалювання національної, регіональної, релігійної ворожнечі і ненависті, в тому числі і шляхом пропаганди у ЗМІ, в різноманітних Інтернет-ресурсах. Обґрунтовано необхідність притягнення до кримінальної відповідальності іноземців та осіб без громадянства, які постійно не проживають в Україні, якщо вони вчинили за її межами кримінальне правопорушення проти інтересів України, незалежно від ступеня його тяжкості.

Практичне значення одержаних результатів.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у:

- *науково-дослідній сфері* - для поглиблення знань про забезпечення рівності та недопустимість порушення рівноправності громадян, як негативного явища; для подальшого розроблення теоретичних і прикладних проблем кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян;

- *правотворчості*, а саме, як теоретико-правове підґрунтя у політиці протидії порушенню рівноправності громадян як на загальнодержавному рівні так і у всіх сферах суспільного життя; у рамках удосконалення кримінального законодавства про відповідальність за порушення рівноправності громадян;

- *правозастосовній діяльності* - в діяльності судових і правоохоронних органів, адвокатури задля вирішення проблемних ситуацій, що виникають у процесі застосування норми про кримінальну відповідальність за порушення рівноправності громадян (Акт впровадження результатів дисертації у діяльність Ради адвокатів Хмельницької області Національної асоціації адвокатів України);

- *навчальному процесі* - під час викладання дисципліни «Кримінальне право» в юридичних закладах освіти (Акт про реалізацію результатів наукових досліджень Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова), підготовки підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій.

Особистий внесок здобувача. Викладені у дисертації положення, що становлять новизну роботи, розроблені автором особисто. Усі сформульовані наукові ідеї та положення є авторськими.

Апробація результатів дослідження.

Основні положення дисертаційної роботи оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських науково практичних конференціях, зокрема: (29–30 травня 2023 р., Влоцлавек, Республіка Польща). – Wloclawek: Izdewniciba «Baltija Publishing»; Міжнародні та європейські стандарти у сфері цивільного та кримінального судочинства: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Миколаїв, 28 березня 2024 р.); Актуальні проблеми юридичної науки. Політико-правові передумови європейської та євроатлантичної інтеграції України: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. «Двадцять другі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13 жовтня 2023 р.); Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. «Двадцять перші осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 р.); Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції (пам'яті В. П. Колгана): збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 27 травня 2022 р.); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод в контексті 75-річчя діяльності Ради Європи: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 08 листопада 2024 р.); Міжнародні та європейські стандарти у сфері цивільного та кримінального судочинства: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Миколаїв, 28 березня 2024 р.); Теорія та практика сучасної юриспруденції: матеріали науково-практичної конференції (м. Харків, 25 грудня 2022 р.); Сучасні дослідження світової науки : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Куновіце, Чеська Республіка, 17–18

червня 2022 р.; Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 25 лютого 2022 р.); Сучасні дослідження світової науки: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Куновіце, Чеська Республіка, 17–18 червня 2022 р.; Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу : зб. тез доповідей III Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 60-річчю Хмельницького національного університету, 17 квітня 2022 р.; Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: тези V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 25 лютого 2022 р.); Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: зб. тез XXIX щоріч. звіт. наук. конф. наук.-пед. працівників, докторантів та аспірантів (м. Хмельницький, 27 берез. 2025 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення, висновки і практичні результати, отримані в процесі роботи над дисертацією, опубліковано в 3 наукових статтях у фахових наукових виданнях України, 1 науковій статті в іноземному виданні, а також 12 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Смірнова І. С. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян, перелік «захищених ознак», за яких настає кримінальна відповідальність (порівняльний аспект). *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. С. 48–55.

2. Смірнова І. С. До питання розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, як об'єктивної сторони злочинного посягання на рівноправність (порівняльний аспект національного законодавства з кримінальним законодавством деяких країн-членів ЄС). *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 4. С. 100–107.

3. Смірнова І.С. Релігійні переконання, як підстава порушення рівноправності громадян (кримінальний аспект). *Науковий вісник ХДУ. Серія: Юридичні науки*. 2024. № 2. С. 17–24..

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Смірнова І. С. Criminal Liability for Violation of Equality of Citizens: Comparative Analysis of the Legislation of Ukraine and Lithuania. *Foreign Languages in Use: Academic and Professional Aspects*: зб. тез XIV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Хмельницький, 6 квіт. 2022 р.). Хмельницький: Хмельницький ун-т упр. та права ім. Л. Юзькова, 2022. С. 64–65.

5. Смірнова О. Тенденції практики притягнення до кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими

ознаками. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези V Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Хмельницький, 25 лютого 2022 року). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2022. С. 397–399.

6. Смірнова І. С. Кримінальна відповідальність за посягання на рівноправність громадян за законодавством Чеської Республіки та України (порівняльний аспект). *Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу* : зб. тез доповідей III Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 60-річчю Хмельницького національного університету, 17 квітня 2022 р. Хмельницький: ХНУ, 2022. С. 214–217.

7. Смірнова І. І. Кримінальна відповідальність за посягання на рівноправність громадян за законодавством Республіки Польща та України (порівняльний аспект). *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції* (пам'яті В.П. Колгана): збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 27 травня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 37–39.

8. Смірнова І. С. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх регіональної залежності. *Сучасні дослідження світової науки* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Куновіце, Чеська Республіка, 17–18 черв. 2022 р.). Куновіце : Академія ГУСПОЛ, 2022. С. 54–56.

9. Смірнова І. І. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян у сфері трудових правовідносин на прикладі законодавства Болгарської Республіки. *Актуальні проблеми юридичної науки* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. «Двадцять перші осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 6 жовт. 2022 р.). Хмельницький : Хмельницький ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова, 2022. С. 308–310.

10. Смірнова І. С. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності за законодавством Швеції (порівняльний аспект). *Теорія та практика сучасної юриспруденції: матеріали науково-практичної конференції* (м. Харків, 25 грудня 2022 р.). Вип. І. Харків, 2022. С. 148–150.

11. Смірнова І. С. Тенденції судової практики за статтею 161 Кримінального кодексу України. *Тези до міжнародної наукової конференції* (29–30 травня 2023 р., Влоцлавек, Республіка Польща). Wloclawek: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2023. С. 91–95.

12. Смірнова І. С. Відповідальність за порушення рівноправності громадян за кримінальним законодавством Австрійської Республіки та України (порівняльний аспект). *Актуальні проблеми юридичної науки. Політико-правові передумови європейської та євроатлантичної інтеграції України*: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. «Двадцять другі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13 жовт. 2023 р.). Хмельницький: Хмельницький ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова, 2023. С. 279–281.

13. Смірнова І. С. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян за ознакою політичних переконань. *Міжнародні та європейські стандарти у сфері цивільного та кримінального судочинства*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Миколаїв, 28 берез. 2024 р.) / за ред. О. Ю. Волкович; Микол. навч.-наук. ін-т права НУ «ОЮА», каф. загальнотеоретичної, конституційної, цивілістичної юриспруденції. Миколаїв: МННП НУ «ОЮА», 2024. С. 57–61.

14. Смірнова І. С. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності: досвід деяких європейських країн. *Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод в контексті 75-річної діяльності Ради Європи*: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 08 листопада 2024 р.) / Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. Хмельницький: ХУУП, 2024. С. 108–111.

15. Смірнова Ірина Сергіївна. Суб'єкт злочинного посягання на рівноправність громадян. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави*: зб. тез XXIX щоріч. звіт. наук. конф. наук.-пед. працівників, докторантів та аспірантів (м. Хмельницький, 27 берез. 2025 р.). Хмельницький: Хмельницький ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова, 2025. С. 56–58.

які додатково відображають наукові результати дисертації:

16. Смірнова І.С. Останні тенденції судової практики в сфері призначення покарання за порушення рівноправності громадян за кримінальним законодавством України та їх ефективність. *Recht der Osteuropäischen Staaten (ReOS)*. 2023. № 4. С. 4–12.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі.

Відповідність дисертації науковій спеціальності. Дисертаційна робота Смірнкової Ірини Сергіївни на тему «Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу» відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право.

Рекомендація дисертації до захисту. Дисертаційна робота Смірнкової Ірини Сергіївни є одним із перших у вітчизняній кримінальній науці спеціальних комплексних порівняльних досліджень кримінальної відповідальності за порушення рівноправності громадян. Водночас, дисертації притаманні окремі дискусійні моменти. Щодо неї може бути висловлено окремі зауваження, які, однак, не впливають на якість розкриття теми роботи та загальну позитивну оцінку.

Дисертація Смірної Ірини Сергіївни на тему «Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Смірної Ірини Сергіївни на тему «Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право.

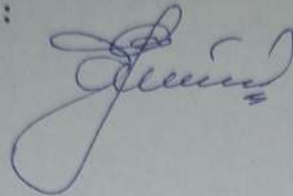
2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Смірної Ірини Сергіївни на тему «Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Смірної Ірини Сергіївни на тему «Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками за законодавством України та держав Європейського Союзу» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій раді за спеціальністю 081 Право.

Професорсько-викладацький склад кафедри кримінального права та процесу проголосував:

«за» - 16; «проти» - 0; «утримались» - 0.

Головуючий на засіданні:
завідувач кафедри,
к.ю.н., професор

Сергій КРУШИНСЬКИЙ

Сергій Крушинський
Олександр Коваль